

พิธีกรรมสงฆ์

งานบุญใจบ้านของชุมชนของ เหล่าคู่

ใจบ้าน

หัวใจของชาวลือ-ยอง

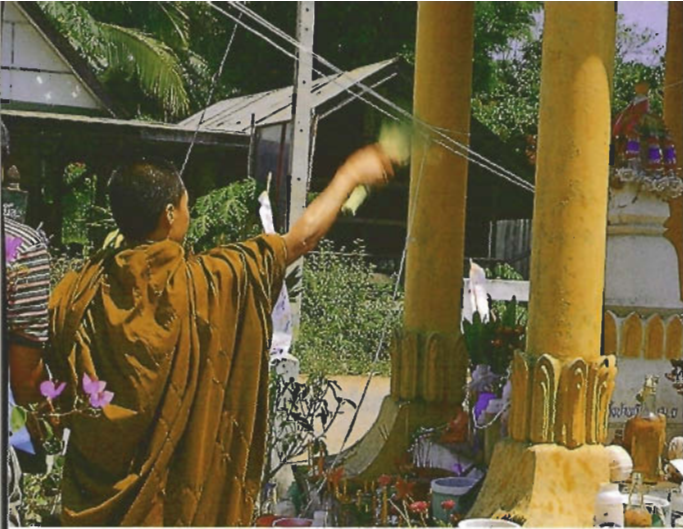

ใจบ้าน สัญลักษณ์ในการแสดงตัวตนของชาวลือ-ยอง

พมบรรจจนนำเฉลวที่ผูกด้วยหญ้าคาพัน เกี่ยวไว้กับตะปูลองข้างเหนือประตูบ้านทิศเหนือ แล้วพนมมือไหว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้อาศัยในเรือนทุกคน

เฉลวชิ้นนี้ไม่เพียงเป็นเครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ที่คนทางเหนือเชื่อว่าจะช่วยคุ้มครองป้องกันไม่ให้เหล่าภูติผี และสิ่งไม่ดียังมาทำร้าย หากยังเป็นของกำนัลอันทรงค่าและมีความหมายซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่ชาวยองแห่งบ้านเหล่าคู่ ในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มอบให้กับเรา ผู้เป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชนไทลื้อบ้านหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

เป็นประจำทุกปี เมื่อถึงเทศกาลงานปีใหม่ ที่งุราบ เชียงใหม่-ลำพูนจะเป็ยกขึ้นไปด้วยเม็ดฝนฤดูร้อน ต้นพริกที่ปลูกไว้ในทุ่งนาหน้าบ้านจะออกหน่วย ถึงหน้าเก็บดอกเอื้องผึ้ง เอื้องแซะ ซอมพอ ลมแล้ง เกิดตะหวา จะผลิดอกออกช่อหอมหวาน งามตาไปทั่วหมู่บ้าน และถนนริมทาง

หัวใจของชุมชนลือวงเหนียว

คนเผ่าคนแก่เลือกเก็บดอกไม้ในเดือนร้อนบางชนิด มาบูชาพระ เตรียมกรวยดอกไม้ใส่บาตร หรือเสียบแซมไว้ในมวยผม มีไม้เพื่องามเยี่ยงสตรีเพศ แต่สำหรับบุชชาขวัญให้อยู่กับเนื้อกับตัว

ยามปีใหม่เช่นนี้ หมู่บ้านที่เคยเสียบเหงา กลับคึกคัก มีชีวิตชีวาเต็มไปด้วยเสียงพูดคุยทักทาย ได้ถามสารทุกข์ของลูกหลานญาติพี่น้องที่ห่างหายกันไป

ในวันเนา หรือราววันที่ 14 เมษายน บ้านเรือนของเราได้รับการบัตควาดเซ็ดถูให้สะอาด แม่และหญิงสาวเข้าไปจ่ายตลาดในเมือง ตระเตรียมข้าวของสำหรับงานบุญที่จะถึงในรุ่งเช้า วันนี้ทั้งวัน ไฟในครัวจึงคุไหม้หุงต้มทอดผัดอาหารอยู่ไม่ขาด ขณะที่ลานกว้างในตัวบ้าน หมู่ผู้หญิงกำลังขะมักเขม้นกับการทอขนมจ็อก* ด้วยใบตอง

“กบ มาช่วยพ่อจันโยงสายสิญจน์หน่อยล่อ” เสียงแม่เอิ้นมาจากหน้าบ้าน

ผมขอตัวจากวงคุยเดินรี่ไปยังมุมบ้านด้านตะวันตก พ่อจันส่งมัดสายสิญจน์ฝ้ายกลุ่มใหญ่ให้ผมป็นบันไดไม้ขึ้นไปผูกปลายสายสิญจน์ไว้กับตะปู แล้วโยงวนซ้ายไปตามผนังกำแพง

งานบุญใจบ้าน เมืองหลวงบิณี

ยามสาย ผู้คนเริ่มทยอยมาสักการะใจบ้าน

ผ่านหน้าต่างห้องนอนไปวนรอบหิ้งพระ ก่อนจะออกมาทางหน้าต่างทิศตะวันออก และโยงไปบรรจุยังมุมเริ่มต้น จากนั้นตั้งสายสิญจน์ที่เหลือไปต่อกับสายสิญจน์ที่วนรอบบ้านแม่ดาบ้านแม่น้อย บ้านแม่คำ ซึ่งปลุกอยู่ถัด ๆ กัน จนไปสุดเอาหัวมุมถนน เพื่อต่อกับสายสิญจน์เส้นหลักที่คณะกรรมกรหมู่บ้านโยงล่องมาจากหัวบ้าน-ท้ายบ้าน

ก่อนตะวันตกดิน-วันนี้ สายสิญจน์ฝ้ายเส้นเล็ก ๆ ทุกเส้นจะโยงโยชีวิตของชุมชนลวงเหนียวให้รวมกันไว้ ณ ใจบ้านเพื่อรอพิธีทำบุญในอีกสองวันข้างหน้า

สองอาทิตย์ก่อนหน้าปีใหม่เมือง ผมพบอาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่าซาง ینگานวัฒนธรรมงานหนึ่งของเชียงใหม่ ที่ได้พูดคุยกับนักวิชาการสายเลือดยอง ลำพูนวันนั้น กระตุ้นความสนใจผมให้ไปเยือนและร่วมงานบุญใจบ้านของชาวองบ้านเหล่าคู่* ซึ่งจะมีขึ้นในวันเดียวกับบ้านลวงเหนียวที่ผมอาศัยอยู่

ถ้าเรากางแผนที่หุบเขาเชียงใหม่-ลำพูน ที่มีแม่น้ำปิงไหลพาดอยู่เป็นสายน้ำหลัก แล้วเอาตัวเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง ชาวบ้านลือวงเหนียวจะตั้งอยู่ทางปากตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเชียงใหม่ ส่วนบ้านคนองเหล่าคู่ตั้งเอียงไปทางทิศใต้ของเมืองเชียงใหม่ ระยะทางตามท้องถนนห่างกันในราว 70-80 กิโลเมตร

คนลือกับคนอง ถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน โดยคนองนั้นจัดเป็นคนในกลุ่มไทลื้อกลุ่มหนึ่ง

*ขนมจ็อก คือขนมใส่ไส้คล้ายขนมเทียนของภาคกลาง นิยมใส่ไส้มะพร้าวควั่นน้ำตาล

พระสงฆ์พรมน้ำมนต์ เสมือนการสืบอายุให้ไว้บ้านและสมาชิกในชุมชนทุกคน

คำว่า 'ยอง' เรียกขานเอาตามชื่อ เมืองยอง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่อยู่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ปัจจุบันเมืองยองเป็นหัวเมืองเล็ก ๆ ในแถบชายแดนฝั่งตะวันออกของแขวงเชียงตุง ในสหภาพพม่า (เมียนมาร์)

มเหยงคนคร (หรือมเหยงคบุรี) เป็นนามโบราณของเมืองในภาษาบาลี และสันนิษฐานกัน ยองนั้นเป็นชื่อเรียกหมู่บ้านหรือชุมชนหนึ่งที่ขึ้นอยู่ในเขตหุบเขาแถบนั้น

ตำนานเมืองยอง บันทึกที่มาไว้ว่า... 'ยังมีพราหมณ์คนหนึ่ง ลูกแต่เมืองอรวินคร (เชียงรุ่ง) เดินเทศสันติเข้ามารอดที่นั่น เขาก็เอาไฟมาเผาป่าที่นั่น ลูกเป็นเปลวไฟรุ่งเรืองใหม่ที่นั่นหมดไฟไปไหนแล ส่วนว่าหมู่บ้านของทั้งหลายก็ทราบ ขึ้นเมื่อเหนืออากาศกลางหาว ปลิวไปทั่วทิศทั้งมวล ปรากฏทั่วบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลายมีพืชพรรณหอมมากนัก จึงได้ชื่อว่า 'เมืองยอง' สืบแต่นั้นมา...'

ด้านคนลื้อ บ้านลวงเหนือ นำชื่อหมู่บ้านของตนมาจากเมืองลวง แล้วเติมคำว่าเหนือเข้าไป เพื่อระบุทิศของการตั้งบ้านเมืองลวง ปัจจุบันตั้งอยู่ในหุบเขาฝั่งตะวันตก

เฉียงใต้ของเขตปกครองตนเองสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เล่าที่มาในหนังสือ ไทยสิบสองพันนาเล่ม 1 ว่า 'เมืองลวง ตามสำเนียงไทยลื้อเรียก เมืองล่ง หรือเมืองล่อง ตามสำเนียงภาษาไทยในประเทศเรา แปลว่า เมืองที่ผ่านพ้นไปหรือเลยไป เหตุที่เรียกเช่นนั้นคือ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมายังแคว้นสิบสองพันนา พอมาถึงเมืองนี้ก็เดินล่อง หรือผ่านเลยไป ไม่แวะหยุดยั้ง พระพุทธเจ้าทำนายไว้ว่า ณ ที่นั้นต่อไปได้ชื่อว่า เมืองล่ง ด้วยเหตุที่เราผ่านไปแล้ว ชาวเมืองจึงตั้งชื่อว่า เมืองล่ง หรือเมืองล่อง ต่อมาเรียกเป็น เมืองลวง หรือเมืองลวงภายหลัง'

หากผู้เฒ่าผู้แก่บางคนในบ้านกลับเชื่อต่างออกไปว่า ลวงนั้นน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า ลง มีนัยว่า พระพุทธรูปได้ทรงเสด็จลงมา ณ ดินแดนแห่งนี้มากกว่า

บางท่านก็ว่า ลวง คือ สัตว์ในจินตนาการที่มีรูปร่างคล้ายมังกรและนาค มีเขา มีหนวด เท้า และเกล็ดดงตาม มักปรากฏกายบนท้องฟ้ายามฟ้าแลบ และสัตว์ตัวนี้ถือได้ว่า เป็นสัตว์ประเสริฐ

อาจารย์เจีย แยนจอง ผู้เชี่ยวชาญแห่งดินแดนสิบสองพันนา ไขความถึงที่มาคำว่า ลวง อันหมายถึงสัตว์รูปร่างคล้ายมังกรว่า เป็นไปได้อยู่ ถ้าคนที่น่าจะคิดว่าลวงเป็นมังกร เพราะในภาษาจีนคำว่า ลวง กับคำว่า หลง ซึ่งแปลว่า มักร นั้นมีลักษณะการเขียนและออกเสียงคล้ายกัน ส่วนความหมายซึ่งเพี้ยนมาจาก ลง หรือล่องนั้น ก็เป็นปกติสำหรับการสร้างประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ชื่อ และเรื่องราวในอดีตมักเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกับอุดมการณ์พุทธ

ช่วงเปลี่ยนผ่านฤดูใบไม้ร่วงบริเวณใจบ้านจะละลานด้วยสีสันของทิวอง-ตุงซ้อ

บรรดาเครื่องของถวาย มีดินปั้นรูปคน-สัตว์ หากผีร้ายหรือสิ่งไม่ดีต้องการได้ชีวิตหรือฟ้าผ่าทำร้ายจะได้ดินปั้นไปแทนสิ่งมีชีวิต

คำว่า ลวง น่าจะหมายถึง แถบ หรือย่าน ซึ่งเป็นการแบ่งเขตการปกครองในสิบสองพันนา เช่น ทุ่งเมือง เชียงรุ่งแบ่งออกเป็น 4 ลวง คือ ลวงทราย ลวงทุ่ง ลวงโขง และลวงห้วย เมืองลวงเองก็เป็นพันนาโทที่มีลวงเดียว นี่เป็นข้อคิดเห็นของอาจารย์ชาวจีน

ตำแหน่งที่ตั้งบ้านตั้งเมืองของเมืองลวงกับเมืองของเรียกได้ว่าอยู่ในลักษณะเอียงกันละม้ายคล้ายคลึงกับตำแหน่งการตั้งชุมชนของบ้านลวงเหนือ กับบ้านเหล่าคู่ ต่างกันเพียงเมืองลวงกับเมืองของถูกแนวพรมแดนขีดแบ่งให้ไปอยู่คนละรัฐคนละประเทศ ส่วนบ้านลวงเหนือ กับบ้านเหล่าคู่ตั้งอยู่ในเขตประเทศไทย เพียงแต่เปลี่ยนจากเส้นเขตแดนรัฐเป็นเขตปกครองจังหวัดเชียงใหม่กับลำพูนแทน

เมืองลวงกับเมืองของ ทางประวัติศาสตร์เชื่อมโยงร้อยต่อกันอย่างแนบแน่น ทั้งทางการค้า การเมือง และสังคมวัฒนธรรม อาจเนื่องเพราะเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ประชิดกัน อีกทั้งยังพูดภาษาเดียวกันนี่เรื่อง

และด้วยความที่เป็นเมืองเล็ก ๆ ในหุบเขา มีพื้นที่ทำการผลิตน้อย ทำให้พัฒนาการของเมืองและรัฐมีข้อจำกัดสภาพของเมืองทั้งสองนับแต่อดีต จึงตกอยู่ภายใต้การขยายขอบเขตอำนาจรัฐใหญ่ที่อยู่รายรอบ เช่น อาณาจักรจีน พม่า ล้านนา เป็นต้น

พระครูบาเวฬุวรรณ เจ้าอาวาสวัดพระพุทธรบาทตักคำ จังหวัดลำพูน เคยกล่าวไว้ในงานสัมมนาเกี่ยวกับชาวไทลื้อว่า คนเมืองของจริง ๆ นั้น ล้วนเป็นผู้ที่อพยพมาจากเมืองลวงเกือบทั้งสิ้น ส่วนคนเมืองของเดิมได้ถูกกวาดต้อนลงมาอยู่บริเวณจังหวัดลำพูน และชายขอบของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน ตั้งแต่ครั้งที่พระเจ้ากวางละเริ่มต้นนโยบาย 'เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง' เพื่อมุ่งหวังฟื้นฟูสังคมล้านนาขึ้นใหม่หลังจากถูกพม่าปกครองมากกว่าสองร้อยปี

เจีย แยนจอง นักวิชาการจีน สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุไว้ในเอกสารเช่นเดียวกันว่า ชาวไทลื้อในสิบสองพันนาเคลื่อนย้ายลงสู่เมืองของหลายต่อหลายครั้ง และครั้งสำคัญครั้งหนึ่งเกิดขึ้น ในปีพ.ศ. 2502 ชาวไทลื้อหลายพันคนได้หนีเข้าเขตเมืองของ เนื่องจากเหตุผลการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในจีนเป็นสำคัญ

นักวิชาการและผู้ใฝ่ศึกษาหลายท่านยังลงความเห็นว่า ควรอพยพเคลื่อนย้ายของคนของลงมาทางใต้จนถึงแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน อาจเกิดก่อนยุคพระเจ้ากวางละก็เป็นได้สาเหตุหลัก ๆ อาจเป็นเรื่องข้อจำกัดในพื้นที่ทำกินของเมืองของ ซึ่งเป็นเมืองในหุบเขามีที่ราบอยู่ไม่มากนัก จึงต้องอพยพมาแสวงหาที่ทำกินใหม่ หรืออาจติดตามกลุ่มเครือญาติที่ย้ายลงมา

ก่อนก็เป็นได้

จากการสอบประวัติบ้านเหล่าคู่ คนแก่ในหมู่บ้านเล่าว่า ชุมชนแห่งนี้เกิดจากกระจายตัวมาแสวงหาที่ทำกินและที่อยู่อาศัยใหม่ของชาวองในเขตอำเภอป่าซาง เมื่อราว 90-100 ปีก่อน ด้านบ้านลวงเหนือ นั้น ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรบนใจบ้านว่า เริ่มก่อสร้างชุมชนบริเวณเคยสะเกิด เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 1932 ซึ่งตรงกับยุคพญาแสนเมืองมา กษัตริย์ล้านนาลำดับที่ 7 (พ.ศ. 1928-1944)

ใจบ้าน หรือเสาหลักบ้าน เป็นสัญลักษณ์ประการหนึ่งในการสร้างหมู่บ้าน และแสดงตัวตนอันเป็นปีกแผ่นของชุมชน การลงหลักปักเสาใจบ้านไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่กึ่งกลางของหมู่บ้านตามคำเรียก อาจารย์วัลลภ ตรีป่าซาง ให้ทัศนะไว้ว่า 'ใจบ้าน คือ ริดเการอยเดิม ที่ติดตามคนลื้อ คนของมาการใช้เสาบักหมาย ก็เพื่อให้รู้ว่า ดินแดนนี้ได้เป็นบ้านคนเมืองคนแล้ว'

ลักษณะใจบ้านของคนลื้อ-คนของ โดยทั่วไปมักทำด้วยไม้ โดยมีเสาบักหมาย ซึ่งมีขนาดใหญ่ และสูงที่สุดปักอยู่กึ่งกลาง ล้อมรอบด้วยเสาบรวิราชขนาดเล็ก 4 เสา บริเวณหัวเสาอาจทำเป็นรูปดอกบัว หัวฟูกันหรือปลายยอดแหลมก็ได้แล้วแต่รสนิยมของช่าง

ในปัจจุบันลักษณะของใจบ้านอาจเปลี่ยนไปเป็นเสาปูน แต่ก็ยังมีอีกหลายหมู่บ้านหมดหน้าทิศทางสังคมไป บางแห่งถูกทอดทิ้ง หลงลืม ถูกทุบทำลายลงด้วยสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่ อาทิ ถนน บ้านเรือน ใจบ้านของชุมชนเหล่าคู่เองก็เกือบกลายเป็นหนองน้ำพิศามาแล้วครั้งหนึ่ง ดีแต่ว่าผู้อาวุโสและผู้รู้คุณค่ากักท้าวไว้เสียก่อน

ขณะที่ใจบ้านของหมู่บ้านผมได้เปลี่ยนรูปแบบจากเสาไม้ เป็นเสาอิฐก่อปูน รูปเจดีย์ขนาดเล็ก ครอบหลังคาด้วยศาลาปูน ลักษณะรูปแบบดังกล่าวสะท้อนอิทธิพลที่เกิดจากพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด

สิ่งหนึ่งที่นำสังเกตหลังการเปลี่ยนแปลงรูปแบบก็คือ สถานภาพของใจบ้านในความเคารพนับถือของผู้คน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ ๆ ที่เดิมเคยสักขุจรผ่นไปมาโดยมิใคร่สนใจไยดีนัก เดียวนี้กลับยกมือไหว้เป็นนิตย์

อาจารย์สรสวัสดิ อ่องสกุล คุณครูทางประวัติศาสตร์ของผม เคยกล่าวไว้ว่า "แนวคิดในการสร้างเจดีย์ หรือพระธาตุทั้งใหญ่น้อย เป็นรากเดียวกับการสร้างใจบ้าน หรือกระทั่งเสาหลักเมือง เพียงแต่พระธาตุมีลักษณะเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา มีความเป็นสากล สร้างความรู้สึกร่วมของผู้คนได้มากกว่าใจบ้าน และเสาหลักเมือง ซึ่งแสดงลักษณะของกลุ่มสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะ"

อิมเอมด้วยศรัทธา

เข้ามีตวันปากปี (16 เมษายน) ผมงกับน้อง ๆ หลายคน ไปตามหมายที่อาจารย์วิลักษณ์นัดไว้ เราใช้เวลาประมาณหนึ่ง ชั่วโมงจากตัวเมืองเชียงใหม่ ไปตามถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง และเลี้ยวซ้าย มุ่งสู่อำเภอเหล่าตุ้ ซึ่งตั้งอยู่ก่อนถึงตัวอำเภอ ป่าซาง จังหวัดลำพูน สุดทางปูนเข้าหมู่บ้านด้านตะวันออก มีทางแยกซ้าย-ขวา บริเวณตรงกลางแยกนั่นเอง คือที่ตั้งใจบ้าน ของชายของเหล่าตุ้

กระโจมฟ้าเริ่มเรืองสว่าง ผู้เฒ่าผู้แก่ และคณะกรรมการจัดงานเร่งกวาดลานปูน เตรียมโต๊ะ โยงสายสิญจน์ บูชื้อเสียด จัดข้าวของ ผมงกระซิบกระป๋ากล้อง คว่าสมุด บันทักเดินตามอาจารย์วิลักษณ์ไปพบเรื่องราวจากปากคำของผู้เฒ่า กระดาษสมุดพลิกอย่างรวดเร็ว คำต่อคำ ประโยคต่อ ประโยค เพียงชั่วครู่ที่มีบันทัก ซ้อนดาขึ้นอีกครั้ง ชีวิต ความเคลื่อนไหวเบื้องหน้าทำเอาอึ้งนึ่ง

ความรู้สึกยามนั้นเหมือนใจบ้านกำลังเปล่งประกาย ชีวิต ก่อรูป ขยายพลังลึกลับบางอย่างดึงดูดจิตใจลูกหลานชาว ของแห่งเหล่าตุ้ให้มารวมกันไว้

สีหน้าทุกคนเข้มขึ้น ดาษดินด้วยรอยยิ้มอิมเอมใน ยามพบปะสนทนา หากสงบขริมยิ่งในยามกราบไหว้บูชาเสา ใจบ้าน

ตุ้งช่อ และธงสิบสองนักษัตรเพิ่มจำนวนขึ้นตาม จำนวนคน จนบัดนี้บัดบังเสาจนมิต แต่ไม่ใฝ่สานสามอันที่ วางอยู่บริเวณฐานเสาพูนไปด้วยกรวยดอกไม้ รูปเทียน เครื่อง ของพิธีกรรม ขณะที่รอบ ๆ เสาสว่างไสวด้วยดวงเทียนว่ากันว่า บ้านใครมีสมาธิมากเท่าใด ให้จุดเทียนเท่านั้นเล่ม นอกจาก สิ่งของที่กล่าวมา ชายของยังต้องเตรียมขันใส่ทราย น้ำมัน สัมป่อยไปวางไว้รอบ ๆ ฐานเสา และนำสายสิญจน์ชุบน้ำมัน มะพร้าว หรือน้ำมันงาไปพาดไว้บนราว ที่เตรียมไว้ให้ทางทิศ ตะวันออกของลานพิธี ส่วนเครื่องของไทยทานนำไปใส่ไว้ในถาด

หรือกะละมังด้านตะวันตก เพื่อรอถวายพระสงฆ์

แต่ก่อนเริ่มจับ พระสงฆ์สามรูปจากวัดในหมู่บ้าน ขึ้นนั่งบนอาสนะ พ่อเฒ่าคนหนึ่งโยงสายสิญจน์ที่ต่อมาจาก ใจบ้านและพระพุทธรูป ไปยังแถวของพระ พิธีกรรมทางสงฆ์ เริ่มขึ้น เสียงสวดมนต์ดังค่อย ๆ รวดเร็วกว่าสงบลึก

ไม่นานนักชายของทยอยกันลุกขึ้น เข้าแถวไปใส่ บาตรข้าวหนึ่ง

กลุ่มควันดำและแสงไฟสว่างวาบขึ้นทางทิศตะวัน- ออกของลานพิธี สายสิญจน์ฝ้ายชุบน้ำมันค่อย ๆ ขดตัวไหม้ ไฟอย่างรวดเร็ว เปรียบนัยว่า สิ่งชั่วร้ายได้ละลายหายไปจาก หมู่บ้านแล้ว เสร็จสิ้นบทสวด พระสงฆ์รูปหนึ่งนำน้ำมันสัมป่อย ไปพรหมบริเวณใจบ้านและผู้ร่วมงานทุกคน

หลังการกรวดน้ำ สิ้นสุดพิธีทางสงฆ์ ลานพิธีคืนสู่ สภาพปกติเหมือนตอนย่ำรุ่ง หลงเหลือเพียงเด็กกลุ่มเล็ก ๆ เข้ามาขอเครื่องพิธีกรรมที่เป็นขนม และผู้อาวุโสไม่กี่คนกำลัง จัดแจงเครื่องของในตะแกลไม้ไผ่ ก่อนจะนำไปวางไว้ปาก ทางเข้า-ออกหมู่บ้าน เพื่อเป็นการทานของให้กับผีป่าได้รับ ส่วนบุญบ้าง ส่วนทรายจะนำไปหว่านรอบบ้านของตนเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย น้ำมันสัมป่อยให้ประพรมลูบหัว และพรมบน เรือน ยังเกิดสิริมงคล เช่นเดียวกับสายสิญจน์ที่ผ่านพิธีบุญ คือสิ่งคุ้มครองป้องกันแก่ผู้ที่นำติดตัวไว้

แปดนาฬิกาเศษ อาจารย์วิลักษณ์ชวนไปกินข้าวหนึ่ง แยกขนุน อาหารคาวที่นิยมทำกินกันในวันปากปี เพราะเชื่อว่า แยกขนุน มีชื่องาม จะช่วยหนุนเสริมให้ผู้กินเจริญก้าวหน้า หลังอาหารเช้า ผมงขอตัวลากลับไปหมู่บ้าน ขณะที่น้องชายคน สนิทอยู่รออาจารย์พาไปงานไหว้ศาลอารักษ์ประจำบ้านของ หมู่บ้านข้างเคียง ซึ่งเป็นไทโยน หรือคนเมือง

หนึ่งชั่วโมงเศษ ผมงกลับมาถึงบ้าน งานบุญใจบ้าน ยังไม่เริ่ม แต่ผู้คนแน่นเต็มศาลา ผมงปลื้มตัวเดินออกมายืนดู ราวสายสิญจน์ที่คนในหมู่บ้านร่วมกันโยงมาไว้ยังใจบ้านเมื่อ สองวันก่อน วันนี้...มีสายสิญจน์เพิ่มขึ้นอีกเส้นต่อจากใจบ้าน เข้าไปยังหิ้งพระในศาลา

ใจบ้านของเราเดินส่งสาสะท้อนแสงตะวันในยามสาย บริเวณฐานเสาเต็มไปด้วยเทียนแห่งกรังติดเนื้อปูน ก้านรูป มอดดับจนเหลือเพียงก้านไม้สีแดง สิ่งที่แปลกตาไปจากทุกวันนี้ คือ ตุ้งช่อ และภาชนะบรรจุน้ำมันสัมป่อยหลายขนาดวาง เรียงรายอยู่เต็มขอบฐานเสา

แต่เดิมพิธีทำบุญใจบ้านของบ้านลวงเหนือเคยทำกัน รอบ ๆ ใจบ้านเหมือนเช่นบ้านเหล่าตุ้ ภายหลังขยับเข้าไปได้ ร่วมไม้ภายในรั้วโรงเรียนลวงเหนือ ซึ่งปัจจุบันได้ก่อเป็นศาลา อเนกประสงค์ การขยับย้ายสถานที่ทำพิธีเมื่อหลายปีก่อน นำ

จะมาจากเหตุที่หมู่บ้านเริ่มเติบโต บริเวณรอบใจบ้านมีถนนหลักตัดผ่าน ทำให้ลานพิธีคับแคบไม่สะดวกแก่ผู้ร่วมงาน เหตุอีกประการหนึ่ง น่าจะเกี่ยวข้องกับเวลาทำบุญใจบ้านของบ้านลวงเหนือ จะทำกันหลังกินข้าวเช้า กว่าเสร็จพิธีก็ค่อนข้างมืดแล้ว ทำให้แดดร้อน คนร่วมงานจึงต้องหาร่มไม้บังเงา ศาลาบริเวณโรงเรียนจึงเป็นทางเลือกที่สะดวกกว่า

ปีนี้งานบุญใจบ้านของเรา ตรงกับงานทอดผ้าป่าของโรงเรียน และงานตำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ทำให้มีงานหลายงานซ้อน ๆ กันอยู่ แต่การนำอาหาร เครื่องของไทยทานมาใส่บาตรก่อนพิธี การเอากอวยดอกไม้เทียนธูปมาถวายพระ นำน้ำส้มป่อย และตุ้มข้อมาไว้บริเวณใจบ้าน ก็แสดงเนื้อหาของพิธีกรรมนี้ได้ชัดเจน

‘การที่พวกเราได้มาร่วมงานบุญใจบ้านในวันนี้ ก็ขอให้ระลึกถึงบุญคุณบรรพบุรุษที่ได้สร้างชุมชนให้เราได้อยู่จนถึงทุกวันนี้ พ่อทองดี บุญโคตร ผู้อาวุโสหมู่บ้านย่าเตือนคนลวงเหนือด้วยภาษาลื้อ นัยว่าจะให้พวกเราพึงระลึกเสมอว่าใจบ้าน คือสะพานชีวิตที่ทอดยาวจากคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ในอดีตมาถึงคนรุ่นเรา

พรมงคลนานาประการ น้ำส้มป่อย ข้าวปลาอาหาร รวมถึงจิตคารวะของพวกเราอาจผ่านพิธีกรรมนี้ไปสู่ภพของอดีตสายสัญญาณที่โยงใยเรือนทุกหลัง อาจมีแค่หลอมรวมเราผู้ดำรงอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น หากยังผ่านมิติของกาลเวลาไปสู่คนเมืองลวงเหนือตลอด 600 กว่าปีที่ผ่านมา หรือคนเมืองลวงที่อยู่ในสิบสองพันนาก็เป็นได้

“อย่าได้ไปลืมนะ ว่าเราเป็นลื้อ”

“เดี๋ยวนี้พ่อมันเป็นลื้อ แม่มันเป็นลื้อ แต่ลูกหลานมันกลับพูดลื้อไม่ได้” พ่อทองดีแสดงอาการห่วงใยอนาคตของชุมชนลื้อลวงเหนืออีกครั้ง ผมไม่แน่ใจว่าสิ่งที่พ่อทองดีกล่าวพ่ออู๊ย แม่อู๊ย พ่อแม่ ลุงป้าหน้าอาหารมาร่วมงานได้ยินได้ฟังมากี่ครั้งก็หน แต่ที่แน่ ๆ คนรุ่นหลังแทบจะไม่เคยได้ฟัง หรือกระทั่งได้ร่วมงานบุญใจบ้าน ไม่เพราะเมื่อดัง มัวเที่ยว ก็ต้องรีบไปทำงานในเมือง

ผมเคยถามเพื่อนสาวรุ่นราวเดียวกันว่า หลัง ๆ นี้ได้ไปร่วมงานบุญใจบ้านไหม เธอว่าเธอต้องกลับเข้าไปทำงาน

สาวลื้อในงานบุญ

เฉลว-ของกำนัลจากคนของ เหล่าลื้อ

เพราะวันนี้ไม่ใช่วันหยุดบริษัท คำตอบของเธอแสดงชัดว่า บริษัทเอกชนหรือกระทั่งวันหยุดที่ราชการกำหนดเองก็ไม่เคยคิดว่า วันนี้เป็นวันสำคัญสำหรับคนลื้อหรือวันสำคัญสำหรับคนที่มึใจบ้าน เป็นศูนย์รวมจิตใจ

เสร็จสิ้นพิธีในศาลา ผู้คนทยอยกันมาที่ใจบ้าน หยิบน้ำส้มป่อยของตนพรมไปยังใจบ้าน แล้วนำมาลูบกระหม่อม

“กบ กลับมาทันด้วยหรือ” เสียงแม่เหนื่อยแหว่วมาจากข้างหลัง

ผมหันหลังกลับไปยิ้มตอบ เล่าให้แม่เหนื่อยฟังคร่าว ๆ

ถึงงานบุญใจบ้านของชาวยอง ที่ผ่านไปเมื่อรุ่งเช้า...เล่าจบ แม่เหนื่อยยกขันน้ำส้มป่อยเทลงบนฝ่ามือผม ผมค่อย ๆ ยกขึ้นลูบหัว พนมมือบูชาสักคี่สี่อธิให้บัดเป่าทุกข์ไสก โรคภัยใด ๆ ที่จะเข้ามา

งานบุญใจบ้านปีนี้สิ้นสุดลงแล้ว...

เย็นนั้นท้องฟ้าฝั่งตะวันออกของบ้านเราเข้มทะมึนฝนตั้งเค้าอีกครั้ง น้องชายคนสนิทกลับมาถึงเรือน และยื่นเฉลวที่ผูกด้วยหญ้าคาพ่นให้ผม

